

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

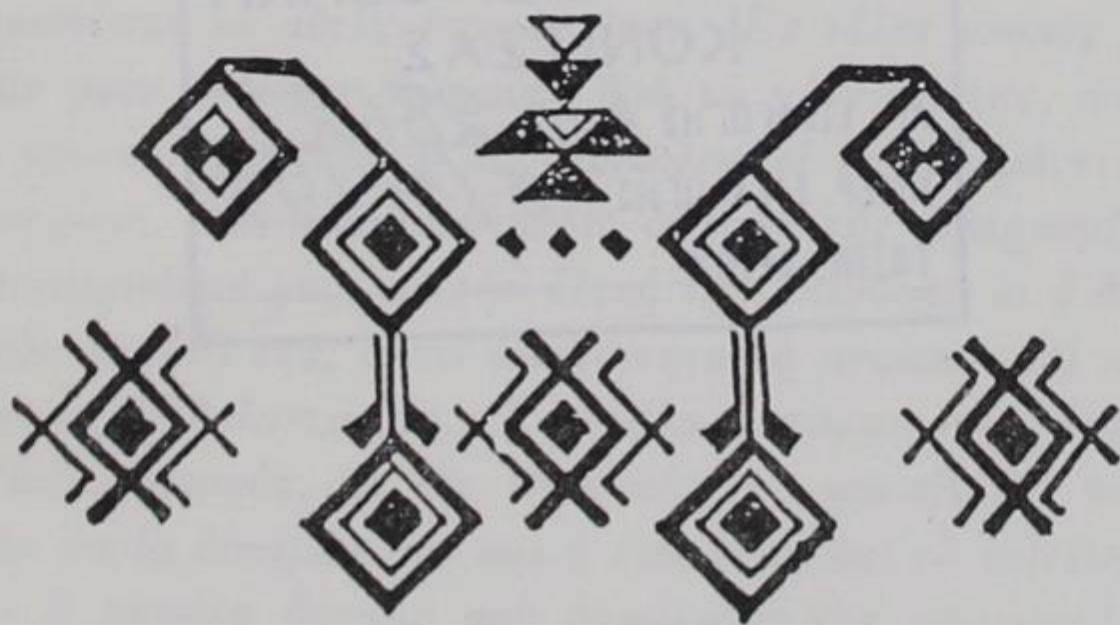
ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΟ
ΉΠΕΡΟΛΟΓΙΟ

ΉΩΑΝΝΙΝΑ 1986

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ήπειρωτικό
Ήπειρολόγιο

Ήωάννινα 1986

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Τ Ο Μ Ο Σ Η'

Ἰωάννινα 1986

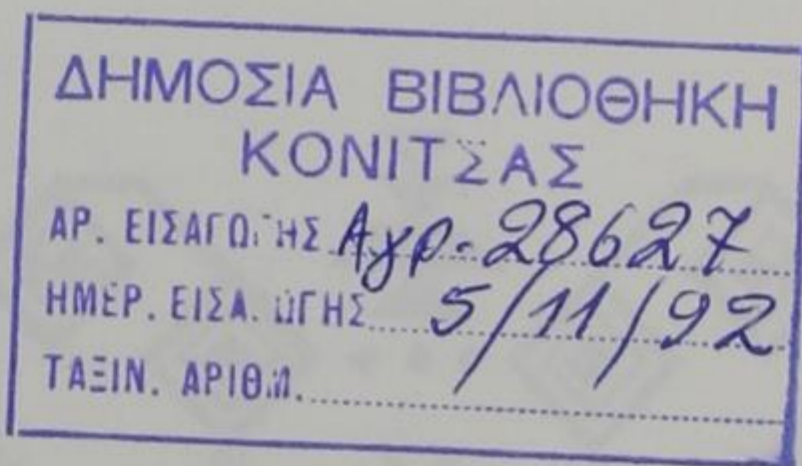
Σύγταξη

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΣ

Ἐξώφυλλο

ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

Τιμή τεύχους Αρχ. 700

ΙΩΑΝΝΗ Β. ΤΣΑΓΚΑ

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΛΑΓΙΑ (ΖΕΡΜΑ) ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A) ΠΑΡΑΔΟΣΗ — ΛΑΟΣ

Η Λαϊκή παράδοση δεν είναι συντήρηση, αρρώστια του παρελθόντος και νεκρό γράμμα. Δεν είναι νόμος, στείρα μουσειακή υπόθεση και ιερή παρελθοντολογία. Είναι εξέλιξη, υγεία, ζωή και δύναμη πληρότητας στην εμπειρία του σήμερα. Το να συναντηθείς με τη λαϊκή παράδοση, σημαίνει να συνδεθείς ζωντανά με τους πόθους και τους καημούς του ελληνικού λαού: να την αποδεχθείς στο σήμερα και να το διαμορφώσεις, να ενσωματώσεις το παλιό και το καινούργιο για να γίνει έτσι η μέθεξή σου στην αλήθεια που ζει ο λαός μας: αυτός ο ελληνικός λαός της υπαίθρου, ο πονεμένος δάσκαλος της παράδοσης.

Μέσα στη ιδίγη της τεχνοκρατικής εποχής μας, όπου ο άνθρωπος ζει την αλλοτρίωση της υπάρξεώς του σ' όλες τις διαστάσεις της, χάνει την αυτοσυγγειδησία και τον προσανατολισμό του. Οι ανθρωπιστικές αξίες συνεχώς παραμερίζονται και στη θέση τους προβάλλονται κάποια ξενόφερτα ήθη και έθιμα τελείως ασυμβίβαστα προς το ελληνικό ήθος και τη ζωντανή ελληνική παράδοση, που με καταλυτική μανία επιδρούν στον τρόπο ζωής του λαού μας, παραμερίζοντας την παράδοση και μαζί μ' αυτήν γκρεμίζοντας έναν ολόκληρο κόσμο, χτυπημένο από γενεές ανθρώπων, που είναι κρίμα να λησιμονηθεί. Έτσι, σαν μια διαμαρτυρία ή καλύτερα σαν μια δικαίωση αυτών που ο χρόνος μαστίγωσε τη σκέψη τους αλύπητα, συναρμολογώ ό,τι απομένει απ' τα κομμάτια μιας παράδοσης που σπασμωδικά έφτασε ως τις μέρες μου, για να ξεθαφτούν παλιές ενθυμώσεις, να ξαναζωντανέψουν μνήμες, για να σκύψουν ευλαβικά τα νιάτα μου σήμερα στην πηγή της παράδοσης, να πάρουν ό,τι καλό και θετικό, αντλώντας το «ύδωρ της ζωής».

Υγράμιστρο ερημιάς

*Γρανίτης και νερό να διαβρώνουν τα λίγα
εναπομείναντα ανθρώπινα πρόσωπα.*

Το σκηνικό λιτό, απέριπτο:
Πέτρινες σιέγες, εδώ και εκεί χαμόκλαδα
εγκατάλειψης, ησυχία διάρκειας θαιναίτησής,
αιθαλοί που τίποτα δεν φέρνουν.

Το σκηνικό έτοιμο να δεχτεί
ισα μυσταγωγία τη χαρά του γάμου.

Εγώ λοιπόν και το παραελιθόν.
Μια δύσκολη σχέση, μια ωστόσο σχέση.
Μια ψυχική παρόρμηση και το χέρι να προέμει...

Να προέμει κάτω απ' το θάρος της παράδοσης.
Να ξεκινάει μπροστά στις λευκές σελίδες...

Καλοκαίρι 1981, Πλαγιά Κόνιασας.

II. Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΛΑΓΙΑ (ΖΕΡΜΑ) ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

A) ΓΕΝΙΚΑ

1. Σχέσεις των δυο φύλων προ του γάμου

1α. Η θέση του νέου και της κόρης στη μικρή κοινωνία του χωριού μας προ του γάμου παλιότερα και τώρα ακόμη μπορεί να χαρακτηριστεί σαν προβληματική. Η γυναίκα στις εκδηλώσεις, τις κοινωνικές, δεν είναι ίση με τον άνδρα. Δηλ. διαφαίνεται ότι η γυναίκα είναι σαφώς υποδεέστερη του άνδρα. Ο απλός, αντικειμενικός παρατηρητής το βλέπει αυτό ακόμη και σήμερα. Στο τραπέζι, όταν υπάρχουν φιλοξενούμενοι, παρακάθονται μόνον οι άνδρες, οι γυναίκες και τα κορίτσια υπηρετούν ή κάθονται σ' άλλο δωμάτιο. Στους γάμους ετοιμάζεται το καλύτερο δωμάτιο για τους άνδρες και το δωμάτιο για τις γυναίκες. Στα πανηγύρια υπάρχει ο χορός των γυναικών και ο χορός των ανδρών. Τα ανύπανδρα κορίτσια δεν εκκλησιαζόντουσαν τακτικά παρά μόνο τις μεγάλες γιορτές και αυτό, αν ληφθεί υπ' όψη ότι η εκκλησία στο χωριό είναι το κέντρο κάθε εκδήλωσης και ο φυσικός χώρος κοινωνικοποίησης του ατόμου. Η αρραβωνιαστικά, αν συναντούσε τον αρραβωνιαστικό στο δρόμο δεν του μιλούσε ενώ στο σπίτι υπήρχε το δωμάτιο για τους δύο. Απόφευγε συνάντηση με τον ίδιο ή συγγενείς του. Καβάλα στο άλογο πηγαίνει ο άνδρας και περπατάει η γυναίκα.

2α. Το δικαίωμα της εκλογής συζύγου έχει ο άνδρας. Η φροντίδα του πατέρα για το γάμο στρέφεται περισσότερο στην κόρη παρά στο αγόρι. Τα 18 χρόνια ήταν ηλικία ώριμη για τον γάμο. Ισχύει κι εδώ η παροιμία:

«'Η μικρός μικρός παντρέψου ή μικρός καλογερέψου».

B) ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΚΑΙ ΜΝΗΣΤΕΙΑ

1. Εκείνα τα χρόνια πήγαινε στο σπίτι της νύφης σαν προξενητής ο πατέρας του γαμπρού ή πλησιέστερος συγγενής του σταλμένος από τον πατέρα.

2. Αρχικά έδιναν απλώς ένα λόγο που ήταν συμβόλαιο. Η μέρα των αρραβώνων καθορίζονταν από τους σπιτιάτες. Η ηλικία της μνηστείας ήταν από 16 ετών και πάνω.

Οι αρραβώνες γινόντουσαν πάντα στο σπίτι της νύφης· οι συγγενείς του γαμπρού μαζευόντουσαν στο σπίτι της νύφης και ο αριθμός των έπρεπε να είναι πάντα μονός, γιατί όπως λέγανε τους έφερνε γούρι.

Η νύφη θα κερνούσε τους συμπεθέρους, ενώ ο πατέρας του γαμπρού και της νύφης θα αλλάζανε τις θέρες αν είχαν, διαφορετικά άλλαζαν κέρματα. Τελευταία οι θέρες αλλάζονταν από τον παπά του χωριού.

Μετά η νύφη πρόσφερε δώρα στο συγγενολόι, στους συμπεθέρους του γαμπρού που συνήθως ήταν κάλτσες, πετσέτες, μανδήλια, πουκάμισα. Οι κάλτσες του γαμπρού έπρεπε να έχουν μέσα ρύζι, βασιλικό και καραιμέλες για να ριζώσουν και γλυκάνουν (ρίζωμα - γλύκαμα) και να είναι διαφορετικές από των άλλων (καλοφτιαγμένες - κεντητές).

Εκεί γλεντούσαν με τοπικά τραγούδια όλη τη νύχτα και το πρωί πήγαινε το συγγενολόι της νύφης στο σπίτι του γαμπρού για να ευχηθεί.

Γ) ΕΘΙΜΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

1. Όνομα του γάμου — Προπαρασκευή

Ο γάμος ή χαρά ή παντρεία όπως λέγεται στο χωριό μας τελείται πάντοτε Κυριακή, κατά προτίμηση το καλοκαίρι και μάλιστα μετά τις 15 Αυγούστου. Το κλείσιμο της μέρας του γάμου αποτελεί έναν από τους απαραβίαστους όρους μεταξύ των συμπεθέρων. Η πρόσκληση του νονού και του μπράτιμου γίνεται ιδιαίτερα με κανίσκι που είναι μια μικρή κουλούρα και μια πλόσα στολισμένη που περιέχει κρασί. Οι προσκλήσεις των συγχωριανών γίνονται από δύο ή και περισσότερα αγόρια που έχουν στη ζωή και τους δύο γονείς και που περιφέρονται όλα τα σπίτια του χωριού με μια στολισμένη κόφα που περιέχει τσίπουρο και λένε: «Νάστε καλεσιμένοι στο γάμο του (όνομα γαμπρού)

ή της (όνομα νύφης)». Οι προσκεκλημένοι, ενώ πίνουν λίγο τσίπουρο εύχονται: «Να μας ζήσουν, να προκόψουν, καλά στέφανα». Ανάλογα δε με την οικονομική τους κατάσταση ερχόμενοι στο γάμο, στο σπίτι του γαμπρού ή της νύφης, φέρνουν δώρα, το λεγόμενο κανίσκι. Το κανίσκι μπορεί να είναι σφάγιο στη σούβλα, κουλούρα, μπογάτσα, τυρί, αυγά κλπ.

Κουμπάρος ορίζεται ο ανάδοχος, ο νουνός. Αυτός δηλ. που βάπτισε τον γαμπρό ή τη νύφη. Πρόσωπα που χρησιμεύουν σαν παράγαμπροι (μπράτιμος - μπρατίμισα) είναι νέοι και νέες ανύπανδροι που ζουν οι γονείς τους. Σαν μπρατίμισα προτιμάται κοπέλλα που αμέσου οικογενειακού συγγενικού περιβάλλοντος του γαμπρού ή της νύφης. Τα καθήκοντά τους είναι διακονία σ' όλη τη διάρκεια του γάμου.

2. Έθιμο φλαμπουριού ή μπαϊρακιού

Το Σαββατόβραδο, πριν από το βραδυνό φαγητό και με τη συμμετοχή όλων των καλεσμένων στο σπίτι του γαμπρού, ετοιμάζεται η σημαία της γαμπριάτικης πομπής. Ο στολισμός της γίνεται ως εξής: Ο μπαϊρακτάρης, αγόρι 10—20 ετών, έχει ήδη έτοιμο το κοντάρι, ξύλο πάχους δύο περίπου δακτύλων και ύψους τριών μέτρων με σταυρό στην κορυφή στα τρία άκρα του οποίου τοποθετούνται (εμπηγνύονται) μήλα, ενώ διάφορα λουλούδια με βασιλικό περιστοιχίζουν με κατάλληλο τρόπο δεμένα το σταυρό. Τα μήλα δεν πρέπει να πέσουν πηγαίνοντας για το πάρσιμο της νύφης. Ο μπαϊρακτάρης πρέπει να προσέχει μην του τα πάρουν στη διάρκεια της διαδρομής γιατί δεν θεωρείται καλός οiwνός αν τα μήλα φύγουν από το κοντάρι. Κατά μήκος του ξύλου, του κονταριού, απλώνουν μεγάλο ωραιότατο άσπρο μανδύλι στο μέσο του οποίου ράβεται κόκκινος σταυρός. Καθ' όλη δε τη διάρκεια της κατασκευής του μπαϊρακιού τραγουδιούνται εναλλάξ από το χορό των γυναικών και οργανοπαικτών διάφορα τραγούδια, όπως:

*Ευχήσου με μανούλα μου
Μπαργιάκι ν' αρματώσω
Κοράσιο π' αρματώνει, ντιλ.*

*Τίνος είν' ο φλάμπουρας
σου βεργοσιολίζεται
σου βεργοκαμαρώνεται;
Του (ιάδε) είναι ο φλάμπουρας
όπου βεργοσιολίζεται και βεργοκαμαρώνεται
να πάει στην Πόλη και να ρθει
να φέρει κόρην εύμορφη.*

Αφού τελειώσει η κατασκευή του το μπαϊράκι παραδίδεται στον μπαϊρακτάρη που σέρνει μαζί με τον μπράτιμο και την μπρατίμισα πρώτος το χορό, ενώ τραγουδιέται με ιδιαίτερη χαρά το παρακάτω τραγούδι:

Κύργιε μ' και ποιός τον κάνει
του νειόγαμπρου το γάμο.
Παιτέριας του τον κάνει
με μύσχο, με σταφύλι
με μύσχο, με σταφύλι
με της δροσιάς τα χεϊλίη.

Η μάνα του τον κάνει
με μύσχο, με σταφύλι
με της δροσιάς τα χεϊλίη.

Τ' αδέρφια του τον κάνουν...

3. Παρασκευή των ψωμιών του γάμου

Τη Δευτέρα ή Τρίτη ή Τετάρτη πρωί πριν από την Κυριακή του γάμου, με προσωπική συμμετοχή του γαμπρού, του μπράτιμου ή θλάμη, συνοδεία από νέους άνδρες και γυναίκες, κυρίως συγγενείς, παίρνουν το τσεκούρι, καθαλιεύουν ο καθένας το ζώο του (άλογο ή μουλάρι) και ανηφορίζουν για το δουνό της Οξιιάς (ταμπούρι), εκεί που θα βρουν ξερά ξύλα (καυσόξυλα) που είναι απαραίτητα για τις διάφορες εκδηλώσεις του γάμου (ψήσιμο ψωμιών, φαγητού, ψητού κλπ.). Στο δρόμο τον ανηφορικό προς το ταμπούρι είναι ευκολονόητο, ότι επικρατεί κλίμα χαράς και ευφροσύνης. Μεταξύ των άλλων τραγουδούν:

Χαρά θέλω να κάνω,
νύφη πα να πάρω.

Ας παν να ιδουν' τα μάτια μου
πως τα περνάει η αγάπη μου
μην ηύρε άλλιον κι αγάτησε
και μένα με σταράτησε.

Την Τρίτη, από τη νύφη, πηγαίνουν για ξύλα στο δουνό. Προσπαθούν να μην πάνε την ίδια μέρα. Σε περίπτωση όμως που συναντηθούν, αλευρώνονται.

Την Τετάρτη το βράδυ στο σπίτι του γαμπρού «πιάνονται τα προζύμια» για το ψωμί που θα ζυμώσουν στο γάμο. Στο μέσο του μεγάλου δωματίου, «νοντά», του σπιτιού τοποθετείται μία σκάφη, ένα σακί με το απαραίτητο αλεύρι και ένα «γκιούμι» με νερό. Οι νέοι και τα κορίτσια αρχίζουν τα τραγούδια, ενώ συγχρόνως η «μπρατίμισα» αρχίζει το πιάσιμο των προζυμιών. Βρισκόμαστε ακόμα στα προεόρτια του γάμου και τα πράγματα είναι απλά. Παλαιότερα, μόλις άρχιζε το «πιάσιμο των προζυμιών» ακούγονταν πυροβολισμοί.

Την Πέμπτη το βράδυ στο σπίτι της νύφης οι νέες γυναίκες γεμίζουν τα μαξιλάρια.

Την Παρασκευή το βράδυ στο σπίτι του γαμπρού συγκεντρώνονται οι καλεσμένοι για το «πιάσιμο των παξιμαδιών». Οι καλεσμένοι ερχόμενοι στο σπίτι εύχονται στους γονείς και συγγενείς «να μας ζήσουν», «καλά στέφανα» ενώ αντεύχονται σ' όσους δεν είναι παντρεμένοι «στο κεφαλάκι σας» δηλ. στο δικό τους γάμο.

Η μπρατίμισα ή βλάμισα, κόρη που ζουν απαραίτητα οι γονείς της, είναι υπεύθυνη για όλη την τελετή και έχει το προβάδισμα σ' όλες τις δουλειές του γάμου, ετοιμάζεται καταλλήλως για το ζύμωμα. Σ' ένα σεντόνι λευκό στη μέση του δωματίου τοποθετούνται από τη μάνα του γαμπρού ένα κόσκινο με καρύδια και καραμέλες και ενώ τις τέσσερις γωνίες του σεντονιού τις κρατούν τέσσερα νέα παιδιά, τινάζουν διαδοχικά το σεντόνι ώστε να πέσουν τα καρύδια και οι καραμέλες στους καλεσμένους.

Η μπρατίμισα κοσκινίζει το αλεύρι και αρχίζει να ζυμώνει, ενώ οι παρευρισκόμενες γυναίκες τραγουδούν:

*Τι φιλό λιχνό είν' τ' αλεύρι
και αφράτο το προζύμι.*

*Βάλε κόρη μ' και ζύμωσε
φκιάσε κουλούριαν εύμορφη
να πάμε να καλέσωμε
το νούνο και το μπρατίμισα
κι όλο το σουαλόι μας.*

*Την Κυριακίτσα το πρωί
όλοι ιεδώ να λάχετε
αδέλφια μ' και ξιαδέλφια
γαμπρό να με κινήσετε
νύφη να πα να πάροουμε.*

*Περιολάκι φουνησιτό
που στην κορφή έχεις σιαυρό.*

Ο (όνομα γαμπρού) μ' πάει κι έκαισε
και προαγουδούσε κι έλεγε (δισ).

Όσοι είστε φίλοι και δικοί
αδέλφια μ' μωρ' κι ξαδέλφια
κι όλο το συρολί.

Την Κυριακίτσα το πρωί
όλοι εδώ να λιάχετε.

Νύφη να πα να πάσουμε
και μη φοβάσαι ()
όλοι προγύρω είμαστε.

Ζύμωνε, μιάικο μου, ζύμωνε του γιού σου το παιξιμάδι,
με πόνο θάνε το νερό, με γέλια ζύμωνέ το
και με τα χαρχαλίσιμαθα θάνε φωτιά στο φούρνο.

Του κυρ γαμπρού η μάνα
τι ψηλά είν' σκουμπαμένη
και χαμηλά θηλυκαμένη - ζαθαμένη (κουμπαμένη).

Ανεβαίνει κατεβαίνει σε 42 σκαλιά,
και τον ήλιο παραγγέλει
τον ήλιο και το φεγγάρι
κι έξι φεγγαράκια.

Δάμπρε ήλιε δάμπρε καόμα πούτη ιτην εβδομάδα
χαρά Θεού να κάμω, τον ήλιο θα καλέσω (δισ)
τον γιό μου να παντρίσω.

Αφού ζυμωθεί παίρνουν οι νέες κυρίως γυναίκες από ένα «πλαστήρ», το οποίο τοποθετεί η κάθε μία στα πόδια της, ενώ κάθεται σταυροπόδι και πλάθουν το ζυμάρι σε ομοιόμορφα στρογγυλά επιμήκη κομμάτια.

Τα ομοιόμορφα αυτά στρογγυλά επιμήκη κομμάτια τοποθετούνται στο «ταψί» σταυρωτά ανά 9 και 7. Τα 9 είναι του γαμπρού και τα 7 της νύφης μέχρις ότου γεμίσει το ταψί. Στη διάρκεια που γίνονται αυτά το τραγούδι συνεχίζεται:

Μέσ' σε πούτη ιτην αυλή
ήταν μια πέτρα σταυρωτή.
Κι η πέτρα ν' έβγαζε νερό
Πάισεν' ο (όνομα γαμπρού) κι έκαισε
κι η μάνα του τού έλεγε

κι ο αφέντης πάλεγε.
 Φεύγα βρε (Σιάμο μ') μ' σου τάφρου,
 να μη λερώσ' τα χούχα σου.
 Εγώ μανούλα μ' κάθομαι.

Όσ' άστρα 'νε στον ουρανό
 και φύλλα 'πό τα δένδρα,
 τόσες φορές σε φίλησα,
 τόσα φλωράκια 'ξώδιασα
 κόρη μ' γιατί' εσένα
 κι ακόμη δε σε πήραμε
 κι έχω καημό μεγάλο.

— Δεν τόξερα λεβέντη μου
 πως μ' αγαπάς και μ' έχεις,
 να γίνω γη να με πατείς
 γεφύρι να περάσεις.
 Να γίνω κι ασημόκουπα
 να σε κερνώ να πίνεις.
 Εσύ να πίνεις το κρασί
 κι εγώ να λάμπω μέσα.

Αντί για τους στίχους από: «τόσα φλωράκια ξώδιασα» ως: «κι εγώ να λάμπω μέσα» χρησιμοποιούνται οι παρακάτω:

Όλο τον κόσμο καλέσα
 κι όλα τα βιλαέτια
 την κόρη π' αγάπησε
 δεν πάει να την καλέσει.

— Γιόκα μ' αν αγαπάς
 και θέλεις να την πάρεις
 βάλε κουλούρα στον προουβά
 γλυκό κρασί στην κόφρα.
 Σύρε γυιέ μου και καλέστην (δus)

Η ίδια διαδικασία για το «πιάσιμο των παξιμαδιών» ακολουθείται και στο σπίτι της γύφης, με την διαφορά ότι το πιάσιμο των παξιμαδιών γίνεται το Σαββατόβραδο.

4. Το πάρσιμο του νερού

Την Κυριακή το πρωί (10 π.μ.) αφού συγκεντρωθούν στο σπίτι του γαμπρού άνδρες και γυναίκες, αρχίζει η διαδικασία για το πάρσιμο του νερού. Στολίζεται ένα «κανάτι» ή «μπρίκι» ή «γκιούμι». Κατά τη διάρκεια του στολισματος οι γυναίκες τραγουδούν:

Ευχήσου με, μανούλα μου,
κανάτι ν' αρματώσω.
Κοράσιο τ' αρματώνει,
με μάννα, με παιέρα.

Μετά η πομπή πηγαίνει στην πλησιέστερη στο σπίτι βρύση για το νερό. Στο δρόμο οι άνδρες (παλαιότερα πυροβολούσαν) τραγουδούν το εξής:

Κίνησα το δρόμο, δρόμο
το στενό το μονοπάτι.
Βρίσκω μια μηλιά στο δρόμο
με τα μήλα φορτωμένη
και με τ' άνθη στολισμένη.
Κι άπλωσα να πάρω ένα
κι η μηλιά μ' αντιλόγηθη:
— Μη μου παίρνετε τα μήλα,
γιατί τ'άχ' η δόλια λίγα,
τ'άχ' αφέντης μειομημένα
κι η κυριά λογαριασμένα.
Μην το πάρεις, μην τ' αφήσεις,
μην τ' αγουρακαθαρίσεις - αγουραμαραγκιάσεις¹.

Όταν φθάσουν στη βρύση ο μπράτιμος ή η μπρατίμισα γεμίζει το υδροδοχείο με νερό και από τις τρεις βρύσες ενώ τραγουδιέται το παρακάτω τραγούδι:

Τρεις βρουσούλες ιαράδα - αράδα
η μια μέλι κι η άλλη γάλα.

1. Υποκρύπτεται η έννοια που αγίου, αγνού, αμέμπτου, καθάρου. Η κόρη που παντρεύεται είναι νέα κι αγνή. «Τα άγια πράγματα είναι αυτά που κανείς δεν αγγίζει και κανείς δεν πλησιάζει παρά μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις τελετουργικής αγνότητας». Βιβλ. Λεξικό, σελ. 19.

Τρίτη μαρμαριένια θρύση
πάει κι ο νιός για να γεμίσει.

Δουλουδάκι και το λειβάδι
και νερό και το πηγάδι.

Ποιόν να στείλω να το φέρει
στείλνω το χελιδονάκι
που είναι γρήγορο πουλάκι.

Θέλω ν' ανεβώ σε θουνό να πειλεκίσω μάρμαρο,
να θγάλω θρύσηκο νερό, να κατεθεί στον κήπο μου.
Κι αν πάει η κόρη για νερό, νερό να μη της δώσετε
τον ξένο να ρωτήσετε.

Στο γυρισμό τραγουδούν:

Παραγγελιακό μου μήλο και νεράνιζι μου γραμμένο
για να σ' τύχει να σε φέρω, να σε στήσω κοντά θρύση
(μαρμαριένιο κυπαρίσι)

Νάσθει η κόρη να γιαμίσει
να γιαμίσει να γυρίσει.

Από τη μεριά της νύφης πηγαίνουν και παίρνουν το νερό την Κυριακή
πρωί - πρωί (07.00). Μ' αυτό θα λουσθεί η νύφη. Πηγαίνει και η ίδια στη
θρύση και ρίχνει το δαχτυλίδι που φορά πριν από το γάμο στο νερό της θρύσης.
Όποια ανύπαντρη κοπέλλα βρει το δαχτυλίδι της νύφης σημαίνει ότι θα έλ-
θει νωρίς κι αυτή σε γάμο.

5. Ετοιμασία και λούσιμο του γαμπρού

Την Κυριακή πάλι το πρωί μετά το πάρσιμο του νερού από το σπίτι του
γαμπρού και πάντα με τη συνοδεία του νουνού και του μπράτιμου τους οποίους
καλούν με όργανα από τα σπίτια τους, πηγαίνουν στην πλησιέστερη θρύση
μ' ένα «μαστραπά» να πάρουν το νερό που θα λουσθεί ο γαμπρός. Ο μπράτι-
μος κρατά τον μαστραπά με το νερό. Το νερό που θα λουσθεί και ξυρισθεί συμ-
βολικά ο γαμπρός.

Τα μουσικά όργανα και οι άνδρες πηγαίνοντας για τη θρύση τραγου-
δούν εναλλάξ το «πήραμε το δρόμο, δρόμο...» ενώ στο γυρισμό το:

Νάξερε η δική μου μάνα
πώροχμαι από το πηγάδι

αρωμαμένος, μαργαμένος,
νάβρυσκα φωτιά αναμμένη
και την πίτα ζυμωμένη.

Αφού γυρίσουν στο σπίτι γίνεται το λούσιμο του γαμπρού. Εδώ πρωτοστατεί ο μπράτιμος ενώ οι παρευρισκόμενες γυναίκες και τα μουσικά όργανα τραγουδούν:

Λούζεται τ' αραχονιόπουλο
σ' ένα χρυσό λιγέρι.
Η πάπια φέρνει το νερό
και η χήνα το σαπούνι
και η αδερφή η αγλήγορη
φέρνει χρυσό μαντήλι.

Επακολουθεί το ξύρισμα που πρωτοστατεί ο νουνός, ενώ τραγουδιέται το παρακάτω τραγούδι:

Συνάγκασε κυρ' νουνέ μου
γιατί η ώρα πέρασε
νύφη να πα να πάρωμε.

Παράλληλα με τη διάρκεια του λουσίματος και ξυρίσματος γίνεται στην αυλή του σπιτιού ο στολισμός του αλόγου του γαμπρού. Διαλέγεται το καλύτερο και πιο περήφανο άλογο από το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον του γαμπρού, τοποθετούνται στο σαμάρι ζιγκιά, όμορφες κουδέρτες ή βελέντζα με άσπρο μαξιλάρι και λουλούδια της εποχής σ' όλα τα μέρη του αλόγου.

Ενώ το άλογο στολίζεται τραγουδιέται το παρακάτω τραγούδι:

Πούναι η μάνα του γαμπρού
να θγει ψηλά στα καγκελλα
να δει το νιό σ' αρωμάτωσε
του πως του προέπουν τ' άρωματα
να πάει στην πόλη και να 'ρθεί
να φέρει κόρη εύμορφη.

Πούναι η μάνα του γαμπρού
να φέρ' βελέντζα σι' άλογο
να φέρ' ζιγκιά για τ' άλογο.

Βγαίνει μετά ο γαμπρός ντυμένος το γαμπριάτικο κουστούμι του και αφού τον χαιρετήσουν οι γονείς του και συγγενείς καθαλικεύει το στολισμένο άλογο. Τώρα γίνεται η εκκίνηση της γαμήλιας πομπής. Ο νουνός, που έχει το γενικό πρόσταγμα, κανονίζει μαζί με τους γονείς του γαμπρού τα της τελετής. Μπροστά πάει το μπαϊράκι (με ομάδα μικρών παιδιών ακολουθεί ο νουνός, οι γονείς, ο γαμπρός και «ο λαός»). Όταν φθάσουν κοντά στο σπίτι της νύφης προπορεύονται της πομπής οι σχαριάτες που ορίζονται από τον αφέντη, όπως χαρακτηριστικά αποκαλείται ο πατέρας του γαμπρού (κατάλοιπο της τούρκικης σκλαβιάς ή σεβασμός στον αρχηγό της οικογένειας;).

6. Στολισμός της νύφης

Αντίστοιχα στο σπίτι της νύφης συγκεντρώνονται μόνον γυναίκες, εκ των οποίων αυτή που πρωτοστατεί ονομάζεται στολίστρα και είναι η πλησιέστερη από τους συγγενείς της νύφης. Ενώ στολίζουν τη νύφη τραγουδούν τα εξής:

Νιτύσου, στολίσου, λυγεσή,
 νιτύσου, στολίσου, κόρη.
 Για να φανείς εις τον γαμπρό
 πύργος και περιβάλι.

Καλή μου μάνα, πότε μαλώσαμε
 και με χωρίσατε, με ξεχωρίσατε;
 Καλέ μ' πατέρα, πότε μαλώσαμε
 και με χωρίσατε, με ξεχωρίσατε;

Καλά μ' αδέρφια...

Τριαντάφυλλο της Βενετιάς τι στέκεις μαυραμένο;
 Μήνα μακροτά παινδρεύεσαι, μήνα π' τη χώρα θγαίνεις;
 — Ουδέ μακροτά παινδρεύομαι ουδ' απ' τη χώρα θγαίνω
 Μόν' πόχω πως χωρίζομαι απ' την καλή μου μάνα,
 απ' τον καλό μ' πατέρα.

ή

Τριαντάφυλλο της Βενετιάς τι στέκεις στολισμένο
 Πατέρας μου με στολίσε και στέκω στολισμένο
 η μάνα μου με στολίσε και στέκω στολισμένο.

Κούψε με μάννα, κούψε με — Που να σε κούψω κόρη μου.
 Στη ρίζα απ' το βασιλικό, στη ρίζα απ' τα προμαντιάφυλλα.
 Μην έρθει ο ξένος και με δει μην έρθει και με πάρει.

Το κάλυμμα το θέτει στο μέτωπο της νύφης αγόρι που έχει στη ζωή μάννα και πατέρα.

7. Το ξεκίνημα της γαμήλιας πομπής του γαμπρού

Μόλις στο σπίτι του γαμπρού το συμπεθεριακό ετοιμασθεί «να πάει να πάρ' τ' νύφη» γίνεται η εκκίνηση. Ο μικρός με το μπαϊράκι παραμένει επί κεφαλής της πομπής, ενώ προπορεύονται οι τρεις σχαριάτες έφιπποι και καλπάζοντες και ακολουθεί τελευταίος όλων ο γαμπρός περιστοιχισμένος από τους συγγενείς του. Ο πρώτος σχαριάτης (αγγελιαφόρος) κρατά κόφα στολισμένη γεμάτη με κρασί και πηγαίνουν προς το σπίτι της νύφης, όπου είναι παρατεταγμένοι στην αυλή οι συγγενείς της, ανταλλάσσουν την κόφα με άλλη, αλληλοεύχονται «να ζήσουν, να προκόψουν», τους κρεμάνε ένα μαντήλι στο πέτο ή στον ωμοβραχίονα και γυρίζουν πάλι στην πομπή του γαμπρού για να πάνε όλοι μαζί. Μέχρις ότου φθάσουν στο σπίτι της νύφης τραγουδιούνται εναλλάξ από τα όργανα και τις γυναίκες διάφορα τραγούδια μεταξύ των οποίων και τα κατωτέρω:

Κίνα δένδρε μ' κίνα, κίνα κυπαρίσσι.
 Για να πάρεις νύφη, νύφη που σπιτιού σου,
 νύφη του σπιτιού σου και του κεφαλιού σου.

και

Έσρα καλή σου στανισαειτέ,
 να πιας καιά να 'ρθείς καιά,
 να φέρεις κόρη άμοσφη.

Ακούς - ακούς κυρ' γαμπριέ, το τι σου λείπει η μάννα σου
 μη φας, μη πιεις πολύ κρασί και πένσεις και αποκοιμηθείς
 και διαθούν οι αρματωλοί, σου πάρουν το μαντήλι σου,
 την πρώτη αρραβώνα σου.

8. Στο σπίτι της νύφης

Όταν δε φθάσει η γαμήλια πομπή του γαμπρού στο σπίτι της νύφης, τα δύο τώρα συμπεθερικά ανταλλάσσουν μεταξύ τους εγκάρδιες ευχές. Οι γυναίκες από τη νύφη, μόλις δουν το συμπεθεριακό και καθ' όλη τη διάρκεια του χαιρετισμού, τραγουδούν:

Συμπεθεροί μας έρχονται
— Σαν ήρθαν καλώς ήρθανε
και καλώς να κοιτάσουν.
Σπρώσ' τους πλατειά κι ως κάθονται
αιρομπιά κι ως ακουμπούνε.

Χρισός αητός εκάνεψε
αί' αφέντη μου τον οβορό,
ιστης μάννας μου τις αιγκαλιές.
Σαν έκαμε και σισύριξε,
και τα πλατιάρα θάραισε,
την πέροδικα την άδραξε.

Το μπαργιάκι στο οποίο δένεται μαντήλι τοποθετείται σε περίοπτη θέση και φυλάγεται από τον μπαργιαχτάρη. Μαντήλι δένεται και στα μουσικά όργανα του γαμπρού. Άμιλλα στα τραγούδια γίνεται μεταξύ των μουσικών οργάνων του γαμπρού και της νύφης. Ο γαμπρός, μόλις μπει στην αυλή του σπιτιού της νύφης έφιππος όπως είναι, πρέπει να πετάξει μήλο στο οποίο είχαν θέσει κέρματα - ασημικά για νάναι γερά τα νιόγαμπρα. Το μήλο πρέπει να περάσει πάνω από τη στέγη του σπιτιού της νύφης, τα δε παιδιά αγωνίζονται ποιά να το προφθάσει.

Ο γαμπρός, όταν κατέβει από το άλογο, αφού χαιρετίσει τον πεθερό και την πεθερά, πηγαίνει σε ιδιαίτερο δωμάτιο, ενώ έφηβοι αγωνίζονται ποιος πρώτος θα καθαλικεύσει το άλογο του γαμπρού. Οι συμπεθέροι κερνιούνται και αλληλοεύχονται μέχρις ότου ετοιμασθεί η νύφη. Συχνότερες ευχές είναι: «Να μας ζήσουν, να προκόψουν, και σε μικρότερα να χαρούμε», «Ευχαριστούμε».

Τότε μεταξύ των άλλων τραγουδιών οι γυναίκες από τη νύφη τραγουδούν:

Έβγα μάννα μ', ιδές τον ήλιο
κι ήρθ' η ώρα για να φύγω.
Έβγα δεσ και το φεγγάρι
ήρθ' ο νιος για να με πάρει.

Κρούφε με, μάνα μ', κρούφε με,
 στη ρίζα στο βασιλικό
 στην άκρη στον αιμάριαντο.
 Ήρθε μανούλα μου ο γαμπρός
 για να με πάρει.
 — Που να σε κρούφω κόρη μου;
 βασιλικό δεν έχουμε
 κι αιμάριαντος είναι κοινός.

Από τους συμπέθερους που ήρθαν με τον γαμπρό, αφού καθήσουν και κεραστούν, σηκώνονται απ' αυτούς ο μπράτιμος με την μπρατίμισα και πηγαίνουν στο δωμάτιο της στολισμένης νύφης τα δώρα του γαμπρού στη νύφη, που είναι τα παπούτσια, τα τέλια, το γυφικό και η σκέπη. Όταν ο μπράτιμος φορεί τα παπούτσια, που είναι ασημιωμένα, τα παρευρισκόμενα κορίτσια τραγουδούν:

Χίλιοι αρχόντοι κίνησαν να πάν' να πάρν' τη νύφη
 και κλέφτες τους καριτέρησαν σε μια σεινή κλεισούρα - ραχούλα.
 Διαβατικό τους γύρευαν για να περάσει η νύφη.
 Τρεις πέντε δίνει ο γαμπρός, τρεις πέντε δίνει η νύφη.

Όταν η μητέρα του γαμπρού αποχαιρετά τον γιό της και γυρίζει στο σπίτι, οι γυναίκες που παρέμειναν γι' αυτόν ακριδώς τον λόγο την υποδέχονται:

Του νιόγαμπρου η μάνα ψηλά ασκουμιτωμένη
 στη σκάλα κατεβαίνει, τον ήλιο παραγγέλει.
 Ψησές μου ηλιάκι μου, Ψησές μου τούτη την εβδομάδα.
 Χαρά θέλω να κάμω, γαμπρό να προσδοήσω, νύφη να κατεροέσω.

Απόψ' η μάνα του γαμπρού
 με τους ανέμους μάλωνε.
 — Πάνττε μ' ανέμοι πάνττε μου,
 να ιδώ πο γιό π' αριμάτωσα
 πο πως του πρόεπον τ' άρωματά,
 πο πως του πρόεπει ο γοίβιας του.

Όταν δε πλησιάσουν στο σπίτι της νύφης, τραγουδούν:

Τώρα ήρθαμε σε μαχαλλά και σε καινούργια γειτονιά.
 — Ξύπνα περδικομάτα μου, ήρθα στο μαχαλλά σου,
 χουσό γαϊτάνι σούφρεσα, να πλέξεις τα μαλλιά σου.

Κι ισού, μπράτιμε, κυρ μπράτιμε
 ι' είν' πα σιαπούτσια πούφηρες;
 της κόρης δειν της άρσειαν.

Τότε εκείνος απαντά τραγουδιστά:

Για πιάστε της να κιαριτερεί
 ως την άλλη Κυριακή
 όσο να πιάω στο Στταυρό
 να φέρω τον τίμιο Στταυρό.

Όταν της ρίχνει τη «σκέπη» τραγουδούν:

Κι ισού μπράτιμε, κυρ μπράτιμε
 τ' είν' πο μαντήλι πούφηρες;
 της κόρης δειν της άρσεισε.

Τότε ο μπράτιμος υπόσχεται χωρίς να πραγματοποιεί:

Για πιάστε της να κιαριτερεί
 όσο να πιάω και να ριθώ
 να φέρω χρουσομέτσαξο.

Η σκέπη είναι το τελευταίο στόλισμα της νύφης. Ο μπράτιμος μετά δέ-
 νει τη νύφη με χειρομάντηλο από τη ζώνη ενώ ο ίδιος κρατά το άλλο άκρο
 του μαντηλιού και την οδηγεί· το ίδιο γίνεται με άλλο μαντήλι για το γαμ-
 πρό, το οποίο όμως κρατά ο ίδιος. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα ένας από τους
 σχαριάτες φροντίζει τώρα για την αποστολή της προίκα στο σπίτι του γαμ-
 πρού. Αυτός που θα πιάσει πρώτος κάτι από την προίκα πρέπει να έχει στη
 ζωή μάνα και πατέρα και να κεράσει την προίκα.

Φορτώνονται σε μουλάρια ή άλογα όσα από τα πράγματα δεν μπορούν
 να μεταφερθούν με τα χέρια. Η προίκα ή το προικιό αποτελείται κυρίως από
 βελέντζες, σπούνες, φουστάνια, πουκάμισα για δώρα, κλινοσκεπάσματα (σαϊ-
 σματα - βελέντζες - πάπλωμα), ένα - δυο σεμπούκια (μπασούλα με φορέματα,
 φουστάνια, ποδιές) και μαξιλάρια που τα μεταφέρουν χαρούμενα στα χέρια
 μικρά παιδιά.

9. Το ξεκίνημα της νύφης

Αφού δοθεί το σύνθημα της αναχώρησης από το γουνό, βγαίνει έξω
 από το σπίτι πρώτα η νύφη κλαμένη και μετά ακολουθεί ο γαμπρός που την

σπρώχνει στον δεξιό ώμο για να της δώσει κουράγιο και συνάμα της ρίχνει ρύζι για να ριζώσει. Εδώ οι γυναίκες και από τις δυο μεριές τραγουδούν:

Κοιτοκασιτερέστε ν' αποχαιρετίσω
την καλή μου μάνα, που καλό μ' πατέρα
τα καλά μ' αδέρφια, τα καλά μ' ξαδέρφια
και όλο μου το σόι.

Οι από το γαμπρό:

Σιας 'πάισα με, σιας 'πάισα με
σιας πήραμε την σπέρδικα,
που σπειρατεί λιθένινα.

ή

Σιας το πήραμε το ρόιδο
σιας περάσαμε κοροίδο
σιας πήραμε τη νύφη
σιας χαλάσαμε το στίτι.

Στη μητέρα οι από το γαμπρό:

Βάσια, ψυχή, βάσια καρδιά,
μαυρομάνα.
Ως βασισούν τα χιόνια στα θουνά,
βάσια και συ την καρδούλα σου.

Στ' αδέρφια της οι από τη νύφη:

Στη μέση 'πό που οβορό
σπέρδικα στέκει και λαλεί.
— Πούσθ' αδερφάκια μ' ελάτε δω,
μη μ' αδράξει ο σταυραειτός.
— Μη σκιάζεσαι σπέρδικα μου,
όλοι προγύρω είμαστε
και όλοι υποκρέκια ρίχνομε,
να μη σ' αδράξ' ο σταυραειτός.

Στ' αδέρφια της:

Τ' αδερφάκια της νυφούλας γιατί στέκουν μαραμμένα;
Μαραμμένα πικραμμένα;
Τώρα ή νύφη είναι δική μας, τώρα την αγοράσαμε
χίλια γρόσια ν' τα κοροδέλια
και άλλα χίλια τα σπαπούτια.

Ενώ η γύφη ξεκινάει η μάνα της την ραντίζει χαμηλά με ένα ματσάκι από βασιλικό που είναι βουτηγμένο σε κρασί και οι γυναίκες τραγουδούν με πόνο ψυχής.

Στους γονείς και τ' αδέλφια:

- Αφήνω γεια, αφήνω γεια, παιτέια μου.
- Ώρια καλή (τ' όνομα της γύφης)
- Αφήνω γεια, αφήνω γεια, μαπουλία μου.
- Ώρια καλή (τ' όνομα της γύφης)
- Αφήνω γεια, αδιεφράκια μου.
- Ώρια καλή κατλ.

Οι άλλες στο δρόμο μέχρις ότου φθάσουν στο προαύλιο της εκκλησίας τραγουδούν:

Δεν σου λείγα περδύκα μου
το καλοκαίρι μη λιαλεις,
και σε τσακώσουν ζωντανή
και σε θάλουν σε κλουβί,
για να λιαλεις κάθε πρωί,
για να ξυπνάς τις όμορφες,
τις ρούσες και τις γαλιανές
κι ούλες τις μαυρομάτες.

Τρεις χρόνους έχει ο... (όνομα γιαμπρού)
που περπατάει για γύφη.
Γυρεύει γύφ' από σιειρά,
γυρεύει γύφη πλούσια
νάχει χιλιάδες πρόβατα,
νάχει χιλιάδες γίδια.

Λειτός πιάει και τιν' άδριαξιν
καπ' τιν' αγκαλιά της μάνας π'ς.
Την πήρε και την πάλαινε
και σε θουνό την πάλαινε.
Κι εκεί που πήγαν κι έκατισαν
στα προάστια λειδιάδια,
εκεί ήταν μια κρουόβριση
καρούα παιταγωμένη.
Εκεί κάτισαν να φάν' ψωμί,
να καλογοιματίσουν.

Βγάζουν από τον κόρφο του
καθάριο σταξιμάδι,
και βγάζει κι κατ' την ποέτη του
κούλα μαλαμαϊένια.
— Κάτσ' αδερφέ μ' να φας ψωμί,
να καλογοιματίσεις,
εγώ 'φαγα στη μάνα μου
καθάριο σταξιμάδι.
— Για φάε, για πιε, Γιάννούλα μου,
ιστο μου σου μη το βάζεις
του άφ'κα τη μανούλα μου
και μαραζιώ έχει η καρδιά μου,
του άφ'κα τον πατέρα μου
και μαραζιώθηκε η καρδιά μου.

Μπροστά στο προαύλιο της εκκλησίας έχει μεταβεί η μάνα του γαμπρού με άλλες υπερήλικες γυναίκες, οι οποίες μόλις δουν να πλησιάζει η ποιμπή τραγουδούν:

— Συμπειθέροι, κατ' αργήσατε
να μας φέρετε τη νύφη;
— Μήνα εμείς αργήσαμε;
Η νύφη μας μας άργησε.
'Ηταν αργοσιάλιστη,
η πάεργα ήταν στον αργαλειό,
τα σκουλαρίκια στο χρυσικό.

Αφού η νύφη έλθει στο κέντρο της πλατείας στον αη - Δημήτρη, όπως είναι καθάλα στο άλογο σταματάει και της δίνουν ένα μικρό αγόρι, που χαιρετά τρεις φορές. Δηλ. το μικρό αγόρι περνάει διαδοχικά από τα χέρια άλλων δύο γυναικών που στέκονται η μια δεξιά και η άλλη αριστερά από την έφιππη νύφη και κάτω από το λαυμό του αλόγου. Την τρίτη φορά, μόλις το ασπασθεί, του θωρίζει ένα μήλο και κάλτσες μάλλινες.

Δ) Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ — ΤΟ ΣΤΕΦΑΝΩΜΑ

1. Στην εκκλησία

Για να γίνει η είσοδος των νεονύμφων στον κυρίως ναό για την τέλεση του μυστηρίου τραγουδούν το παρακάτω τραγούδι:

Ανοίξτε εκκλησίτσες και μαιριμαιοκακλησίτσες,
να μπει η νύφαιπούλα με το πολύ τ' αιακέρι.
Με το πολύ τ' αιακέρι, με το πολύ το σόι.

Είγχι γεγονός ότι στη διάρκεια της ανάγνωσης των ευχών επικρατεί η ανάλογη ησυχία και ο απαιτούμενος σεβασμός, ενώ η νύφη κι ο γαμπρός υποκλίνονται στις όλως εξαιρετικές στιγμές του μυστηρίου. Σαν στέφανα χρησιμοποιούνται ασημένια στέφανα που φυλάσσονται στον ενοριακό ναό του αγίου Δημητρίου και παλαιότερα ανήκαν στην ιερή κοινοδιακή μονή Ζέρμας, που ετιμάτο από πάντα στο όνομα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου· δεν απαγορεύεται σήμερα να χρησιμοποιούνται και τεχνητά άνθη.

Όταν φάλεται το «Ήσαϊα χόρευε...» οι νεόνυμφοι χορεύουν γύρω από το τραπέζι, ενώ προηγείται ο ιερέυς και ακολουθεί η νουνά που ρίχνει δεξιά και αριστερά ρύζι και «κουφέτα» (καραμέλες). Ο νουνός στο τέλος του μυστηρίου δίνει τεμάχιο προσφοράς βουτηγμένο στο μέλι 3 φορές στο γαμπρό και 3 φορές στη νύφη και κατόπιν γίνεται το ίδιο σ' όλους τους παρεδρισκόμενους.

2. Από την εκκλησία στο σπίτι του γαμπρού

Μετά την τέλεση του μυστηρίου βγαίνουν έξω από την εκκλησία. Μπροστά πάει η νύφη με τον παράνυμφο και ακολουθεί ο γαμπρός. Μόλις βγουν οι γυναίκες τραγουδούν:

Σήμερια ανοίγει ο ουρανός τα δώδεκα θαγγέλια,
σήμερια απεφανώνεται αητός με περιστερία.
Ακούς - ακούς, κυράτσα νύφη, τι σου λέγουν τα θαγγέλια;
Να τιμάς τον πεθερό σου, να τιμάς την πεθερά σου.

Στην πλατεία μοιράζεται το παξιμάδι του γαμπρού και εύχονται «να μας πραχόψουν, στερευωμένα και σε μικρότερα». Μετά ξεκινούν για το σπίτι του γαμπρού. Η νουνά παραμένει τελευταία και ρίχνει στα κεφάλια των νεονύμφων ρύζι, οι δε γυναίκες τραγουδούν:

Σπέρνει η νούνα το κριντάρι
και φυτρώνει φούντες, φούντες
και ο νουνός μαιριμαριτάρι
σαν της νύφης τα σουλούφια,
σαν του νιόγαμπρου η πισάμπιάδα.

Αφού δε τελειώσει αυτό, αρχίζουν άλλο, ενώ η νουνά εξακολουθεί να ρίχνει ρύζι:

Περνάει η νύφη κι ο γαμπρός,
βάζει, κι ακούουν τα θουνά.

Περνάει η νύφη κι ο πεθερός,
βάζει, κι ακούουν τα θουνά.

Καλότυχη η μάνα με τον γυιό απώχει,
από παψε τον ήλιο κι έφερε το φεγγάρι,
να λάμπει ο τόπος όλος,
να λάμπει η γειτονιά.

Όλοι αγόραζαν παιδιά και κόρες
κι ο κυρ γαμπρός αγόραζε
την καλήν του κόρη.

Τρέχουν τα νερά,
τρέχουν οι θρούσες,
τρέχουν κι οι αρχόντοι
να ιδούν τη νύφη.
Τ' αρχονιάπουλα να την ξετάξουν:
— Τι μας έφειρες, κυράτσα νύφη;
— Χίλια πρόβατα με τα κουδούνια.

Όταν πλησιάσουν στο σπίτι τραγουδούν:

Έβγα πεθερά στη σκάλα
με το μέλι με το γάλα,
να χοιτιάσουν τα παιδιά σου
μέσα από την αγκαλιά σου.

ή

Έβγα μάνα στα κάγκελα
να ιδείς το γυιό σου απώχεται.
Το πως του πρόβουν τ' άρματα,
το πως του πρόβει ο γοίθιας του.

— Πέξε μήλο, πέξε ρόιδο, πέξε δροσερό σταφύλι.
— Καθερώ τον πεθερό μου να μου πιάξει να κατέβω.
Έβγ' αφέντη πεθερό μου, να μου πιάξεις να κατέβω.
— Τι της πιάζουν της νυφούλας;
— Τάζ' αμπέλι και χωράφι και κομματί σπιτιστόπου.

- Πέζα μήλο, πέζα ρόιδο, πέζα δροσερό σιαφύλι.
- Δεν πεζεύω, καμαρώνω, καρτερώ την πεθερά μου.
Καρτερώ την πεθερά μου, να μου τιάξει να κατέβω.
Έβγα μάνα πεθερά μου, να μου τιάξεις να κατέβω.
- Τι της τιάζουν της νυφούλας;
- Τιάζω άπτρα παλληκάρια για να κάθεται στην τιάξη.

Πρέπει να σημειωθεί ότι από της αναχώρησής της από το σπίτι της μέχρι την άφιξή της στο σπίτι του συζύγου της, η νύφη υποκλίνεται τότε - τότε και ιδιαίτερα όταν συναντά ανθρώπους.

3. Στο σπίτι του γαμπρού

Αφού φθάσουν στο σπίτι του γαμπρού, η νύφη ασπάζεται το χέρι της πεθεράς της. Η πεθερά τοποθετεί στο κεφάλι της νύφης μεγάλο ψωμί (κουλούρα) επί του οποίου έχει τουλούπα (μαλλί άσπρο από πρόβατο, καθαρισμένο και επεξεργασμένο) και ένα πιάτο με βούτυρο. Το μαλλί έχει την έννοια ότι τα νιόγαμπρα πρέπει ν' ασπρίσουν και να γεράσουν. Με το βούτυρο η νύφη θ' αλείφει με την άκρη του δείκτου της 3 φορές το πορτόξυλο προτού μπει μέσα. Οι παρευρισκόμενες γυναίκες θα τραγουδήσουν:

Έμπα νύφη στο κελλάρι
με την κλούρα στο κεφάλι.
Πάρε μήλο, πάρε ρόιδο
πάρε δροσερό σιαφύλι
με της δροσιάς τ' αχείλλη.

Μ' αυτό τον τρόπο προπορεύεται η νύφη και ακολουθεί ο γαμπρός για να μπουν μαζί στο μαντζάτο (το στερεό δωμάτιο που δεν έχει από κάτω υπόγειο), εκεί όπου παλαιότερα γίνονταν τ' αποκαλυπτήρια τής νύφης. Δηλ. ο γαμπρός απέσυρε από το κεφάλι της νύφης την σκέπη που σήμερα δεν συνηθίζεται να φοριέται.

Η υπόλοιπη γαμήλια πομπή με τα μουσικά όργανα αρχίζει το χορό, με πρώτο το αγόρι που κρατά ενώ χορεύει στο δεξί του χέρι το μπαργιάκι. Μόλις τελειώσει ο χορός του ανεβαίνει στη στέγη του σπιτιού και το τοποθετεί εκεί όπου μένει για οκτώ μέρες. Η νύφη κερνά με τη βοήθεια της μπρατίμισας όλο το παρευρισκόμενο πλήθος. Όσους χαιρετά την κερνούν (νόμισμα) με ό,τι «έχει ευχαρίστηση» ο καθένας τους. Μετά τα χειροφιλήματα και με τη διαταγή του νουνού αρχίζει ο συγγενικός χορός. Πρώτος χορεύει ο νουνός

και τον κρατά η νύφη και δεύτερη η νουνά που την κρατά ξανά η νύφη. Μετά χορεύουν τα νιόγαμπρα που τα κρατά ο νουνός και έπειτα ο μπράτιμος, η μπρατίμινα και ακολουθούν όλοι οι συγγενείς που «τσακώνονται απ' τη νύφη».

Το γλέντι συνεχίζεται μέχρι αργά το βράδυ και τα ξημερώματα γίνεται ο αποχαιρετισμός του νουνού με το παρακάτω τραγούδι:

Κάτσε νούνε γκόμα κατόψε
ισούχω πέντε αρνιά ψημένα
κι άλλα πέντε σουβλισμένα.

Ε) ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΓΑΜΟ

1. Τη Δευτέρα το πρωί η νύφη σηκώνεται νωρίς, παίρνει ένα αγόρι που τη συνοδεύει στη βρύση του χωριού. Από τη βρύση παίρνει νερό και όταν επιστρέφει στο σπίτι ρίχνει νερό να πλυθούν όλοι οι συγγενείς, αφού αρχίσει πρώτα από τον πεθερό και την πεθερά. Μετά από αυτό τους δωρίζει. Ακόμη, τη Δευτέρα το μεσημέρι ο γαμπρός παραθέτει γεύμα στους συγγενείς της νύφης (συμπέθεροι) που έρχονται στο σπίτι με διάφορα φαγητά.

2. Την Τετάρτη η νύφη πηγαίνει στη μάνα της, στο πατρικό της σπίτι. Κρατά μαζί της ένα μαστραπά με κρασί και βασιλικό και εκεί λούζεται. Η μητέρα της την περιμένει με ιδιαίτερη χαρά, της δίνει δε τα κεράσματά της που δεν τα είχε πάρει την Κυριακή που έφευγε.

3. Το Σάββατο βράδυ γίνονται τα πιστρόφια, δηλ. γλέντι στο σπίτι της νύφης.

4. Την Κυριακή γίνεται ο εκκλησιασμός των νεονύμφων. Χαιρετισμός του αγίου Δημητρίου, του αγίου του χωριού. Μετά από τον εκκλησιασμό, η νύφη με τη συνοδεία της πεθεράς της πηγαίνει στα σπίτια των συγγενών του γαμπρού και τους δωρίζει.